

Original article

OECD Ülkelerinin Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi Verilerinin Kümeleme Analizi ile Değerlendirilmesi

Evaluation of OECD Countries' Global Gender Gap Index Data by Cluster Analysis

Burcu Çağla Ayabakan *

Department of Labor Economics and Industrial Relations, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Kocaeli University, Kocaeli, Turkey

Özet

Cinsiyet eşitliği, Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nde yer alan, ortadan kaldırmak için uzun süredir çeşitli politikaların oluşturulup yürütüldüğü ortak bir sorun ve çaba alanıdır. Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi, cinsiyet eşitliğini etkileyen temel göstergeleri kullanarak cinsiyet eşitsizliğini ülke bazında ölçen bir endekstir. Bu kapsamda, araştırma, cinsiyet eşitliği çabaları karşısında OECD üye ülkelerin durumu ve üye ülkeler arasındaki farklılıklar ve benzerlikleri ortaya koymayı amaçlamakta, Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi ve boyutları doğrultusunda OECD'ye üye ülkeler arasında kümeleme yöntemiyle bir karşılaştırma yapmaktadır. Çalışmada kullanılan veriler 2020 yılı Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi verileridir. Endeksin boyutları olan ekonomik katılım ve fırsatlar, eğitime katılım, sağlık ve hayatta kalma ve politik güçlenme olmak üzere toplam 4 boyut, 14 gösterge analizlere katılmış ve kümeleme analizi ile OECD ülkeleri birbirlerine uzaklıklarına göre gruplandırılmıştır. Uzaklık ölçüsü olarak kareli öklit uzaklık, analiz yöntemi olarak hiyerarşik kümeleme yöntemlerinden Wards yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Eşitsizliği, Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi, OECD, Kümeleme Analizi.

Abstract

Gender equality is a common problem and area of effort, which is included in the Sustainable Development Goals determined by the United Nations, and various policies have been created and implemented for a long time to eliminate it. The Global Gender Gap Index is an index that measures gender inequality on a country-by-country basis, using key indicators that affect gender equality. In this context, the research aims to reveal the situation of OECD member countries and the differences and similarities between member countries in the face of gender equality efforts, and makes a comparison between OECD member countries in line with The Global Gender Gap Index and its dimensions. The data used in the study are The Global Gender Gap Index data for 2020. A total of 4 dimensions, namely economic participation and opportunities, education, health and political empowerment, which are the dimensions of the index, 14 indicator were included in the analysis and OECD countries were grouped according to their distance from each other with cluster analysis. Squared Euclidean distance was used as a distance measure, and Wards method, one of the hierarchical clustering methods, was used as analysis method.

Keywords: Gender Inequality, The Global Gender Gap Index, OECD, Clustering Analysis.

Received: 28 February 2022 * **Accepted:** 27 June 2022 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.458.1>

* **Corresponding author:**

Burcu Çağla Ayabakan, Department of Labor Economics and Industrial Relations, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Kocaeli University, Kocaeli, Turkey.
Email: bcozgul@gmail.com

GİRİŞ

Belirli bir zamanda belirli bir toplumda erkekler ve kadınlar için uygun olduğu düşünülen sosyal olarak inşa edilmiş roller, davranışlar ve nitelikler toplumsal cinsiyeti ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ise, kadınların kamusal alana katılma yeteneği, yaşam sonuçlarında eşitlik, güç ve kaynakların dağılımında eşitlik dahil olmak üzere hayatta erkeklerle aynı fırsatlara sahip olması anlamına gelmektedir. Ters olarak cinsiyet eşitsizliği, herhangi bir göstergede kadınlar ve erkekler arasındaki boşluk veya fark olarak ifade edilebilir. Cinsiyete dayalı eşitsizlikleri belirlemek, anlamak ve gidermek için cinsiyet farklılıkları hakkında sistematik bilgi toplamak ve incelemek gereklidir.

Cinsiyete dayalı ölçümler, cinsiyet eşitsizliğini ciddiye alma durumu oluşturma, ilgililerin daha iyi planlama yapmalarını, daha başarılı faaliyetler yürütmelerine olanak sağlama ve kurumları cinsiyet eşitliği konusundaki taahhütlerinden sorumlu tutma noktasında kritik bir öneme sahiptir. Tüm bunların yanı sıra cinsiyet eşitsizliğini ölçüm teknikleri ve veriler oldukça sınırlı ve yetersiz durumdadır, bu da çabaların cinsiyet eşitliği hedeflerine ve taahhütlerine ulaşma yolunda olup olmadığını öğrenmeyi zorlaştırmaktadır.

Cinsiyet eşitsizliğini ölçme araçlarından biri olan Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi, ilk olarak 2006 yılında Dünya Ekonomik Forumu tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ilerlemeyi ölçmek ve ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini dört boyutta karşılaştırmak için tanıtılmıştır: ekonomik katılım ve fırsatlar, eğitime katılım, sağlık ve hayatta kalma ve politik güçlenme. Endeks, ülkeler arasında karşılaştırma yapmayı mümkün kılmaktadır ve cinsiyet eşitsizliklerinin itici güçlerini ve bunları kapatmaya yönelik politikaların neler olabileceği hakkında bilgi sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Küresel Cinsiyet Uçurumu verilerine göre OECD üyesi ülkeleri sınıflandırmaktır. Kümeleme analizinin kullanılma amacı, ilk olarak, Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi baz alınarak ülkelerin cinsiyet eşitsizliği bakımından gruplara ayrılmasıdır. Sayıca fazla ülkenin bulunduğu durumlarda endeks değerleri üzerinden böyle bir kümeleme yapmak zordur ve kümeleme analizi bu sorunu ortadan kaldırmaz. Ek olarak, analiz sonuçları neticesinde endeksin benzerlik ve farklılıkları ne ölçüde yansıttığı ve endeks ile analiz sonuçlarının tutarlılığına ilişkin bir perspektif sunacaktır. Çalışma, uluslararası düzeyde cinsiyet eşitliği göstergelerine odaklanarak cinsiyet eşitliği ölçümüne yönelik kavramsal ve metodolojik bir karşılaştırma ile genel bir bakış sunacaktır. Kullanılan veriler 2021 yılı Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu verileridir. Ülkeleri gruplamak için kümeleme analizi kullanılacaktır. Bu çalışmada literatürde sık kullanılan ve güvenilirliği yüksek olduğundan hiyerarşik kümeleme yöntemlerinden Ward's Tekniği tercih edilmiştir.

Bu kapsamda çalışmada, ilk olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı ve Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi açıklanarak kavramsal bir çerçeve sunulacak; daha sonra, kümeleme yöntemine

ilişkin temel bilgiler verilecek ve analizde kullanılacak veriler ile değişkenler açıklanacaktır. Akabinde, analiz sonuçları değerlendirilecek ve son olarak, çalışmanın özetlendiği ‘sonuç’ bölümü yer alacaktır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi

Cinsiyet kavramı ile toplumsal cinsiyet kavramı arasındaki fark, cinsiyetin kadın ve erkeğe ait biyolojik farkları; toplumsal cinsiyetin ise içinde yaşanan toplum tarafından kadın ve erkek olmakla ilişkilendirilen farklı rol ve sorumlulukları vurgulamasıdır (Özaydınlık, 2014: 80). Toplumsal cinsiyetin içerisinde yaşanan toplum tarafından şekillendiği, sonradan öğrenildiği ve toplumsal değişimle beraber dönüşüme açık olduğunun altı çizilmelidir. Yaşamın her alanında bireylerin cinsiyetlerinden bağımsız olarak eşit katılım ve fırsatlara sahip olması anlamına gelmektedir (Kaya, 2013: 1). Karar verme, seçme-seçilme, hak ve özgürlükler, kaynaklar, eğitim, sağlık, işgücü piyasası gibi yaşama ilişkin tüm alanlarda kadın-erkek eşitliğini ifade etmektedir. Tersinden bakıldığında, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların cinsiyetleri kaynaklı olarak maruz kaldığı politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ilişkiler, insan hakları ve temel özgürlükler bakımından her türlü ayırım ve engel olarak ifade edilebilir (Demirgöz Bal, 2014: 16). Bu kavram, Birleşmiş Milletler tarafından kadınların temel hizmetlere, fırsat ve kaynaklara erkeklerle eşit olmayan erişimi, siyaset ve işgücü piyasalarında düşük temsilleri ve maruz kaldıkları şiddet ile ilişkilendirilmiştir (UNDP, 2002:8). Cinsiyet eşitsizliği, ekonomi, eğitim, siyaset, sosyal yaşam gibi tüm alanlarda kendini göstermektedir (Demirbilek, 2007: 20).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin refah ve yaşam üzerindeki potansiyeli gerçekleştirme yeteneğini azaltarak insan haklarını baltalama yönü insani gelişme yaklaşımında vurgulanmıştır. Cinsiyet eşitliği temel bir insan hakkı olmasının ötesinde kalkınan, modern ve sürdürülebilir bir ekonomi için temel bir şarttır (OECD, 2018, s. 3-5). Ek olarak, az gelişmiş ülkelerde oldukça yüksek olmakla beraber en gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere hiçbir ülkede cinsiyet eşitliği sağlanabilmiş değildir. Kadınlar, neredeyse tüm toplumlarda erkeklere kıyasla dezavantajlıdır ve yüksek yoksulluk riski ile karşı karşıyadırlar. Bu nedenle hükümetler, Birleşmiş Milletler gibi küresel örgütler, sivil toplum kuruluşları, politikacılar ve akademik çevreler yoğun bir biçimde cinsiyet odaklı çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çabalardan bazıları da cinsiyete dayalı dinamikleri ölçen bir araç geliştirme üzerinedir. Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere çeşitli örgütler tarafından cinsiyet eşitsizliğini ölçen çeşitli endeksler geliştirilmiş ve yayınlanmıştır. Bu endeksler, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili olarak kapsamlı ve ülkeler arasında karşılaştırmalı bir değerlendirme yapmaya imkan sağlamaktadır.

Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi: Boyutlar ve Göstergeler

Küresel Cinsiyet Uçurumu (Global Gender Gap) kavramı, ilk olarak 2006 yılında Dünya Ekonomik Formu (WEF) tarafından yayınlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu’nda kullanılmıştır. Rapor, ulusal perspektifte cinsiyet farklarını ölçmek üzere 4 boyut ve 14 gösterge olarak geliştirilen Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi’nin tanıtımı ve o yıla ait endeks sonuçlarının sunulmasını

içermektedir. O yıldan itibaren her yıl hazırlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu cinsiyet eşitliği konusundaki iyileşmeleri izlemek ve ülkeler arasındaki farklılıkları görmek açısından önemlidir. Aşağıda tablo 1’de endeksin boyutları ve göstergeleri gösterilmiştir:

Tablo 1. Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi’nin Boyutları ve Göstergeleri

1	Ekonomik Katılım ve Fırsatlar	İşgücüne katılım oranı Benzer İşlerde Ücret Eşitliği (1-7) Kazanılan tahmini gelir 1000\$ Yasa yapıcılar, üst düzey yetkililer ve yöneticilerin oranı Profesyonel ve teknik çalışanların oranı
2	Eğitim	Okur yazarlık oranı İlköğretime kayıt oranı Ortaöğretime kayıt oranı Yükseköğretime kayıt oranı
3	Sağlık	Doğumda cinsiyet oranı Sağlıklı yaşam beklentisi yıllar
4	Politik Güçlenme	Parlamentoda kadın oranı Bakanlık pozisyonlarındaki kadınların oranı Kadın / erkek devlet başkanı olan yıllar (son 50 yıl)

WEF (2021). Global Gender Gap Report 2021.

Ekonomik katkı ve fırsatlar kategorisindeki puan: erkeklerin işgücüne katılımına göre kadınların işgücüne katılım oranı, kadınların gelirinin erkeklerin gelirine oranı, kadın milletvekilleri ve üst düzey yönetici sayısının erkek milletvekili ve üst düzey yönetici sayısına oranı ve kadın profesyonel ve teknik çalışan sayısının erkek profesyonel ve teknik çalışan sayısına oranı göstergeleri ile oluşmaktadır. Eğitim kategorisinde yer alan: erkek okuryazarlık oranına kıyasla kadın okuryazarlık oranı, ilköğretim düzeyinde net erkek okullaşma oranına kıyasla net kadın okullaşma oranı, ortaokul düzeyinde net erkek okullaşma oranına kıyasla net kadın okullaşma oranı ve yükseköğretimde net erkek okullaşma oranına kıyasla net kadın okullaşma oranı ise bu boyuta ilişkin puanı oluşturmaktadır. Sağlık kategorisi altında: doğumda cinsiyet oranı ve erkekler için beklenen sağlıklı yaşam değerine kıyasla kadınlar için beklenen sağlıklı yaşam değeri oranı bu kategori için puanı oluşturmaktadır. Politik güçlenme kategorisi altında: kadın milletvekillerinin mecliste sahip oldukları sandalye sayısının erkek milletvekillerinin sahip olduğu sandalye sayısına oranı, bakanlık düzeyindeki kadın sayısının erkeklerin sayısına oranı ve kadınların devlet ya da hükümet başkanı oldukları yılların sayısının erkeklerin oldukları yıl sayısına oranı dikkate alınmaktadır (WEF, 2021).

Değişkenlere ait veriler, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), UNESCO, Dünya Ekonomik Forumu Uzman Görüş Anketi, Birleşmiş Millet Kalkınma Programı, CIA gibi çok çeşitli kaynaklardan elde edilmektedir (Hausmann vd., 2006: 4). Endeksin hesaplanmasında dört aşamalı bir süreç takip edilmektedir: ilk olarak, oranlar (kadın/erkek) hesaplanmakta, daha sonra sağlık alt endeksi dışında diğer veriler yuvarlanmakta, göstergeler için hesaplanan standart sapma ve ağırlıklı ortalama yöntemi ile alt endeks puanları hesaplanmakta ve son olarak, 0 ile 1 arasında olan

endeks puanı hesaplanmaktadır. 0'a yakınlık tam eşitsizlik; 1'e yakınlık tam eşitlik durumunu ifade etmektedir. Bu metodla hesaplanan endeks puanları neticesinde ülkeler sıralanmakta, puanlar ülkelerin cinsiyet eşitliğine uzaklıklarını (yakınlıklarını) göstermektedir (Haynes, 2021).

Ekonomik Katılım ve Fırsatlar

Kadınlar, toplumsal cinsiyet kaynaklı olarak çalışma yaşamındaki ayrımcı tutum ve uygulamalar nedeniyle istihdama katılımda zorluklar yaşamaktadır. Başka bir deyişle mevcut toplumsal cinsiyet rolleri işgücüne katılım ile beraber tüm çalışma yaşamı üzerinde etkili olmakta, istihdam koşullarına yansımaktadır. Bu ayrımcı tutumların göstergelerinden bazıları, kadın ve erkekler arasındaki ücret eşitsizliği, düşük nitelikli işlerde çalıştırma ve mesleki dışlanmadır (Reeves ve Baden, 2000: 4-8). Bunlar dışında, kayıtdışı çalışma, kısmi süreli çalışma, geçici süreli çalışma gibi çalışma biçimleri ve ücretsiz aile işçiliği kadınlar arasında yaygındır. Kadınlar genellikle, toplumsal cinsiyet rolleriyle de uyumlu olarak, hizmet sektöründe çalışmaktadır. İşgücü piyasasına yönelik bu kısıtlamalar kadınlar açısından daha az bir gelir, hane içindeki gelir üzerinde daha az söz hakkı, daha az mal varlığı oluşturma/mülkiyet ve yeteneklerini ortaya koyamama ile sonuçlanmaktadır (Altay, 2007: 5).

Kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyetçi iş bölümü işgücü piyasasında kadın emeğini değersizleştirmiştir.

Ekonomik katılım ve fırsatlar için cinsiyet uçurumu, Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi 2021 Raporu'na göre endeks tarafından izlenen dört temel boşluktan ikinci en büyük olmaya devam etmektedir. Bu yılın endeks sonuçlarına göre şimdiye kadar bu açığın %58'i kapanmıştır. Farkta, 2020'den bu yana küçük bir iyileşmenin var olduğu görülmektedir ve sonuç olarak, farkın kapanmasının 267,6 yıl daha süreceğini tahmin edilmektedir (WEF, 2021: 5).

Eğitime Katılım

Kadınların maruz kaldığı eğitime erişim engeli dünya genelindeki cinsiyetçi ayrım ile ilişkilidir. Eğitimsizlik, iyi bir işe sahip olamama, toplumsal hayata katılamama, söz hakkından yoksunluk gibi olumsuzlukları beraberinde getirir. Düşük eğitime sahip kadınlar işgücü piyasalarına dahil olma noktasında hem erkekler hem de daha yüksek eğitime sahip kadınların önemli ölçüde gerisinde kalmaktadır (Sallan Gül, Alican ve Dinek, 2008: 77). İnsan sermayesi teorileri verimlilikte ve bireysel kazançlarda farklılıklara yol açan insan sermayesine (eğitim, mesleki eğitim ve mesleki deneyim) yapılan yatırımda erkekler ve kadınlar arasındaki farkı vurgulamaktadır. Yüksek eğitimli kadınlar sosyal konumlarını artırmak için daha fazla fırsata sahipken, daha iyi işler bulabilmekte ve genellikle yoksulluktan kaçınmaları daha kolay olmaktadır. Bunlara ek olarak, kadınların eğitim düzeyleri yükseldiğinde pazarlık hane içindeki kaynaklardan yararlanma payı ve kararlara katılım gücü artmaktadır. Fakat ataerkil yapı nedeniyle kadınların yüksek öğrenimden vazgeçme olasılığı erkeklere göre daha yüksektir.

Hem kadınların özel alana (hane içine) hapsedilmesi hem de ücretli işte çalışmasının değersiz ve ikincil görülmesi ve bu görevin hane içerisindeki erkeklere atfedilmesi nedeniyle ortaya çıkan kadınlar için eğitimin önemli bir fayda sağlamayağı yönündeki inanç, erkeklere kıyasla kadınların eğitime erişim ve eğitim düzeyindeki düşüklüğünü açıklamaktadır. Özellikle ataerkilliğin baskın olduğu toplumlarda, aynı inançla kadınlar kendi istekleri ile de eğitim hayatından vazgeçmektedir. Bugün, dünyada okuma yazma bilmeyen bireylerin yaklaşık üçte ikisi kadındır (UNESCO, 2015).

Eğitimde cinsiyet ayrımcılığı bireyin kendisinin yanı sıra içinde bulunduğu toplumun gelişimi içinde önem arz etmektedir (Özaydınlık, 2014: 95). Eğitimde cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek ülkeler için önemli sosyo-ekonomik avantajlar sağlamaktadır. Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi işgücüne katılımlarında artışı, işgücü piyasalarındaki verimliliği dolayısıyla ekonomik büyümeyi beraberinde getireceği açıktır. Ek olarak, eğitim, toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununun çözülmesi bakımından da kritiktir.

Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi 2021 Raporu'na göre, eğitimde cinsiyet uçurumları diğer boyutlara kıyasla eşitlik durumuna en yakındır. Eğitime katılımında cinsiyet farkının %95'i küresel olarak kapatılmıştır ve 37 ülke zaten eşitlik durumundadır. Ancak, ilerlemeler yavaş gerçekleşmekte ve endeks, mevcut yörüngesindeyken, bu açığı tamamen kapatmanın 14.2 yıl daha alacağını tahmin edilmektedir (WEF, 2021: 5).

Sağlık ve Hayatta Kalma

İçinde yaşanan ülkenin gelişmişlik düzeyi, sosyal politika sistemi, istihdam yapısı, değerleri ve eğitim, gelir vb. sosyo-ekonomik özellikler kadın sağlığı üzerinde etkilidir. Kadınların yeterince temsil edilmediği resmi sektörü hedefledikleri için, kadınların çoğu sosyal koruma müdahalesinin dışında bırakılması muhtemeldir. Buna sigorta, emeklilik ve sosyal yasalar dahildir (Luttrell ve Moser, 2004).

Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi 2021 Raporu'na göre sağlık ve hayatta kalmada cinsiyet uçurumları daha iyimser bir görüntü sergilemektedir. Bu cinsiyet farkının %96'sı kapanmıştır ve geçen yıldan bu yana küçük bir düşüş kaydetmiştir. Hem eğitim hem de sağlık için, küresel verilerde ilerleme ekonomi ve siyasete göre daha yüksektir fakat pandemi nedeniyle yaşanan aksaklıkların ve gelir, coğrafya, ırk ve etnik kökene göre kalitedeki devam eden farklılıkların gelecekte önemli etkileri olacaktır (WEF, 2021: 5).

Politik Güçlenme

Siyasi sistemle kurulan ilişki şekli ve seviyesini ifade eden siyasal katılım, siyasal olaylar hakkında bilgi sahibi olmak ve siyasal olayları takip etmek, siyasal eylemlerde bulunmak, oy vermek, siyasal kararlarda yer almak ve adaylık gibi farklı boyutlardan oluşmaktadır (KSGM, 2008: 26). Politik dışlanma ise, politik alandaki güçsüz konumla ilişkili olarak siyasal ve hukuki haklardan gerektiği gibi yararlanamamayı ifade etmektedir (Adaman, Keyder: 2006). Kadınlar dünyanın her yerinde her

sosyopolitik düzeyde kendilerini parlamentoda yetersiz temsil ediliyor ve karar verme gücünden çok uzaktır. Bu nedenle Milenyum Kalkınma Hedefleri'nde kadınların güç ve karar alma süreçlerine erkeklerle eşit katılımı, siyasi yaşama katılmanın temel hakların bir parçası olduğu ve kadınların yetkilendirilmesi vurgulanmıştır.

Ataerkil sistem ile erkeklerin rasyonel davranışlar, akıl ve güç ile, aksi şekilde, kadınların rasyonellikten uzak olarak duygusallık ve zayıflık ile ilişkilendirilmesi yönetim ve karar alma mekanizmalarında erkeklerin ön plana çıkması ve kadınların dışlanması sonucunu doğurmuştur. Kadın ve erkek doğasındaki farklılık olarak ifade edilen ve hiyerarşik bir ayrıma neden olan bu geleneksel yaklaşım kadınların siyasi hayata katılımındaki düşüklüğünün nedenidir. Yaygın inancın aksine, özellikle feministler tarafından ısrarla dile getirildiği gibi, kadın ve erkek arasında insani öz olarak bir farklılık yoktur (Berktaş, 1998). Bunun yanı sıra, eğitim seviyesi yükseldikçe, gelir seviyesi arttıkça, mesleki statü arttıkça siyasal katılımın arttığı gözlenmektedir. Dolayısıyla, siyasal alan bakımından kadınlar dezavantajlıdır ve siyasi hayata katılımları erkeklere kıyasla düşüktür. Bu durum, kadınların kararlarda söz sahibi olma gücünü düşürürerek bağımlılığını kuvvetlendirmektedir.

Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi 2021 Raporu'na göre, siyasi güçlenmedeki cinsiyet uçurumunun, bugüne kadar sadece %22'si kapanmış ve 2020'den bu yana 2,4 yüzde puanı daha büyüterek, izlenen dört boşluktan en büyüğü olmaya devam etmektedir. Endeksin kapsadığı 156 ülkede kadınlar, dünya genelinde yaklaşık 35.500 parlamento koltuğunun yalnızca %26,1'ini ve 3.400'den fazla bakanın yalnızca %22,6'sını temsil etmektedir. 15 Ocak 2021 itibarıyla 81 ülkede kadın devlet başkanı olmamıştır. Dünya Ekonomik Forumu, mevcut ilerleme hızında siyasette cinsiyet eşitliğine ulaşmanın 145,5 yıl süreceğini tahmin etmektedir (WEF, 2021: 5)

MATERYAL VE METOT

Çok değişkenli analiz tekniklerinden biri olan kümeleme analizinin temel amacı, birim veya nesnelerin temel özelliklerini dikkate alarak bunları gruplamaktır. Farklı kümeler arasındaki ayrımı ve aynı kümedeki veri noktaları arasındaki uyumu en üst düzeye çıkarmayla sonuçlanır. Veri noktaları arasındaki benzerlik, mesafe ölçüleriyle ifade edilebilir. Kümeleme analizi, etiketlenmemiş verilerin benzerliklerine göre gruplandırılması ve özetlenmiş bilgilerin araştırmacıya sunulmasıdır (Kalaycı, 2010). Kümeleme analizinde aşamalar: bir benzerlik-uzaklık ölçüsünün seçilmesi, kullanılacak kümeleme tekniğine karar verilmesi, seçilen teknik için kümeleme yöntemi türünün seçilmesi ve son olarak, küme sayısının belirlenmesi ve sonuçların yorumlanması şeklindedir (Sharma, 1996:187).

Kümeleme yöntemleri: hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan yöntemler olarak iki şekilde sınıflandırılır (Çakmak vd., 2005). Hiyerarşik olmayan kümeleme algoritmaları, veri noktaları kümesini örtüşmeyen kümelere böler. Buna karşılık, hiyerarşik kümeleme algoritmaları, farklı kümeleri bir kümede birleştirerek veya bir kümeyi sırasıyla aşağıdan yukarıya veya yukarıdan aşağıya yaklaşımlar

olarak adlandırılan farklı kümelere bölerek hiyerarşik bir küme ağacı oluşturma eğilimindedir (Han vd., 2011). Bu çalışmanın keşfedici doğası ve önceden tanımlanmış kümelerin olmaması, hiyerarşik küme analizini hiyerarşik olmayan analiz prosedüründen daha uygun hale getirmiştir. Hiyerarşik kümeleme yönteminde küme sayısı kararı, analiz sonuçlarına göre saptanır. Hiyerarşik kümelemede, dendogram adı verilen bir ağaç yapısında temsil edilebilecek bir kümeler hiyerarşisi yaratılır. Ağacın kökü, tüm gözlemleri içeren tek bir kümeden oluşur ve yapraklar bireysel gözlemlere karşılık gelir (Krishnamachari ve Abdel-Mottaleb, 1998). Lance ve Williams'ın 1967'de geliştirdiği, Lance-Williams Formülü olarak adlandırılan, C_k kümesi ile C_i ve C_j kümelerinin birleşiminden oluşan C kümesi arasındaki uzaklığı veren formül hiyerarşik küme algoritmalarında kullanılır. Formülizasyon aşağıdaki gibidir (Gan vd., 2007):

$$D(C_k, C_i \cup C_j) = \alpha_i D(C_k, C_i) + \alpha_j D(C_k, C_j) + \beta D(C_i, C_j) + \gamma | D(C_k, C_i) - D(C_k, C_j) |$$

Formülizasyondaki $D(..)$ iki küme arasındaki mesafeyi ifade etmektedir. Uzaklıklar, eşitliğin sağ tarafındaki $\alpha_i, \alpha_j, \beta, \gamma$ parametrelerine değerler vererek hesaplanmaktadır. En iyi bilinen ve yaygın olarak kullanılan hiyerarşik yöntem Ward's Tekniği'dir. Bu çalışma, standartlaştırılmış verileri, minimum küme içi varyansa dayalı olarak merkezleri maksimum farklılık gösteren kümeler üreten Ward's Tekniği'ni kullanılacaktır. Bu yöntem, mesafe ölçümlerine dayalı değildir. Ward's, her ikili füzyonda grup içi dağılımı en aza indiren gruplar üreten, klasik kareler toplamı kriterine dayanan aglomeratif kümeleme yöntemleri arasında tektir. Ward's Yöntemi, kabaca aynı özelliklere sahip kümeleri bulma eğilimindedir. Küme birleşimleri, küme ortasına düşen gözlemin yine aynı kümede bulunan gözlemlerden ortalama uzaklığı temelinde toplam sapma kareleri en az arttıracak şekilde gerçekleştirilmektedir ve bu yöntem, her elemanı bir kümeye bir kez atamaktadır (Özkan, Y., 2008). Ward's Tekniği'nin kullanılabilmesi için önce uzaklığın hesaplanması gerekmektedir. Veriler kümelere ayrılırken benzerlik ve farklılık fonksiyonları kullanılır ve en yaygın kullanılan uzaklık ölçüleri Öklid, Manhattan ve Minkowski uzaklık fonksiyonlarıdır (Çakmak vd., 2005). Bu çalışmada, veri setinde yer alan değişkenlerin tamamı sürekli değişkenler olduğundan uzaklık ölçüsü olarak kareli Öklid mesafesi kullanılmıştır. Öklid ve kareli öklid uzaklığı, d boyutlu gözlem uzayında x ve y olmak üzere iki veri göstergesi için aşağıdaki formülasyonlar ile hesaplanmaktadır (Gan vd., 2007):

$$d_{\text{seuc}}(x, y) = d_{\text{euc}}(x, y)^2 = \sum_{j=1}^d (x_j - y_j)^2 = (x - y) (-y)^T$$

$$(x, y) = \left[\sum_{j=1}^d (x_j - y_j)^2 \right]^{1/2} = [(x - y) (x - y)^T]^{1/2}$$

Lance-Williams Formülü'ndeki parametrelerin Ward's Yöntemi için en fazla kullanılan değerleri aşağıda gösterilmiştir (Gan vd., 2007):

$$\alpha_i = (n_i + n_j) \setminus (n_i + n_j + n_k)$$

$$a_j = (n_j + n_k) \setminus (n_i + n_j + n_k)$$

$$\beta = - n_k \setminus (n_i + n_j + n_k)$$

$$\gamma = 0$$

$n_i = |C_i|$ 'dir ve C_i kümesinin veri sayısı anlamına gelmektedir. Bu çalışmada, kümeleme analizleri ve istatistiksel değer analizi için IBM SPSS Statistics 26 programı kullanılmıştır. Analizde Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi 2021 yılı verileri kullanılmıştır. 2021 yılı verileri mevcut son veriler olmasının yanı sıra COVID-19'un resmi olarak pandemi olarak ilan edilmesinden bir yıldan biraz fazla bir süre sonraki verileri yansıttığından, COVID-19'un toplumsal cinsiyete ilişkin yönlerini izlemek bakımından da önemlidir. Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi'nin daha önce açıklanan 4 boyut ve 14 göstergesi için analizde kullanılan kodlar ise aşağıda tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2. Analizde Kullanılan Değişkenler ve Kodları

X1:	İşgücüne katılım oranı
X2:	Benzer İşlerde Ücret Eşitliği 1-7 (en iyisi)
X3:	Kazanılan tahmini 1000\$ gelir
X4:	Yasa yapıcılar, üst düzey yetkililer ve yöneticilerin oranı
X5:	Profesyonel ve teknik çalışanların oranı
Y1:	Okur yazarlık oranı
Y2:	İlköğretime kayıt oranı
Y3:	Ortaöğretime kayıt oranı
Y4:	Yükseköğretime kayıt oranı
Z1:	Doğumda cinsiyet oranı
Z2:	Sağlıklı yaşam beklentisi
T1:	Parlamentodaki kadın oranı
T2:	Bakanlık pozisyonlarındaki kadınlar
T3:	Kadın / erkek devlet başkanı olan yıllar (son 50 yıl)

Bu çalışmada, 36 OECD ülkesi örneklem olarak seçilmiştir. OECD ülkelerinin örneklem olarak seçilmesinin nedeni, OECD'nin özellikle ekonomik analizler ve istatistikler için referans kurum olarak kabul edilmesi ve IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşların faaliyetlerinde bu çalışmalarını temel almalarıdır. Ayrıca bu 36 ülke, sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülkeleri ortak paydada buluşturmaktadır ve bu nedenle farklılıkları göstermesi bakımından elverişli olduğu düşünülmektedir. Aşağıda tablo 3'de OECD üye ülkeleri ve analizde kullanılan kodları gösterilmiştir:

Tablo 3. OECD Ülkeleri ve Kodları

1	Avustralya	14	İzlanda	27	Polonya
2	Avusturya	15	İrlanda	28	Portekiz
3	Belçika	16	İsrail	29	Slovakya
4	Kanada	17	İtalya	30	Slovenya
5	Şili	18	Japonya	31	İspanya
6	Çek Cumhuriyeti	19	Kore	32	İsveç
7	Danimarka	20	Letonya	33	İsviçre
8	Estonya	21	Litvanya	34	Türkiye
9	Finlandiya	22	Lüksemburg	35	İngiltere
10	Fransa	23	Meksika	36	ABD
11	Almanya	24	Hollanda	37	Kosta Rika
12	Yunanistan	25	Yeni Zelanda	38	Kolombiya
13	Macaristan	26	Norveç		

BULGULAR

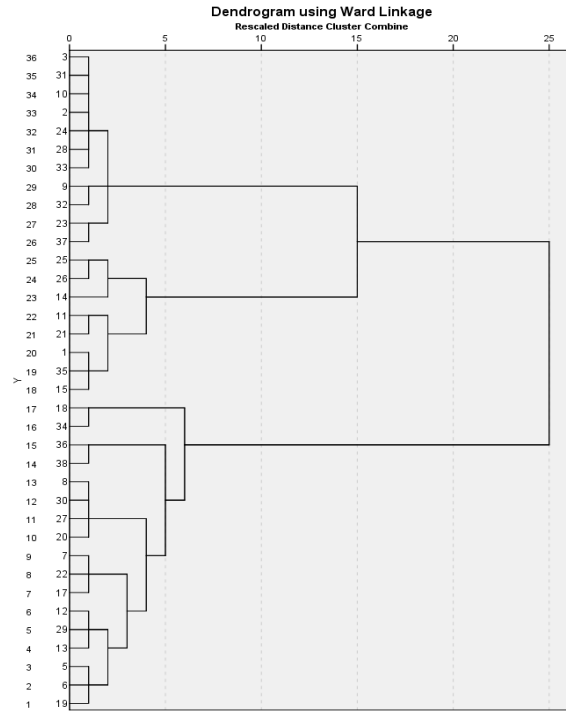
Çalışmada analizlere ilk olarak, 4 alt endeks ve 14 göstergeden oluşan Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi göstergelerinin temel istatistiksel değerleri ile başlanacaktır. 2021 yılı Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'ndan derlenen veriler ve SPSS Statistics 26 programı aracılığıyla gerçekleştirilen betimsel analizlerin neticesinde düzenlenen tablo aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 4. 2021 Yılı Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi İstatistiksel Değerleri

Değişken	Ülkeler genelinde ortalama değer	Ülkeler genelinde en düşük değer	Ülkeler genelinde en yüksek değer
X1	0,856	0,494	0,973
X2	0,647	0,502	0,860
X3	0,642	0,446	0,823
X4	0,529	0,173	1,000
X5	0,956	0,567	1,000
Y1	0,996	0,567	1,000
Y2	0,998	0,984	1,000
Y3	0,996	0,953	1,000
Y4	0,993	0,791	1,000
Z1	0,943	0,937	0,944
Z2	1,031	1,003	1,060
T1	0,505	0,110	0,934
T2	0,571	0,050	1,000
T3	0,162	0,000	0,883

Tablo 4 incelendiğinde, ülkeler arasında işgücüne katılım oranı (X1) göstergesinde cinsiyetler arası farkın en az olduğu ülkenin 0,973'lik bir eşitlik seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Cinsiyetler arası farkın en fazla olduğu ülke ise, 0,494 seviyesinde bir eşitliğe sahip görünmektedir. Bu işgücüne katılım oranında cinsiyet boşluğu bakımından ülkeler arasındaki farkın önemli miktarda olduğu anlamına gelmektedir. En yüksek değer ile en düşük farkın en yüksek olduğu gösterge bakanlık pozisyonlarındaki kadınlar (T2) göstergesi ve akabinde, parlamentodaki kadın oranı (T1) göstergesidir; farkın en az olduğu gösterge ise, doğumda cinsiyet oranı göstergesine ve onu takiben, ilköğretim kayıt oranı göstergesine aittir. Ek olarak 6 gösterge için tam eşitlik durumuna ulaşmış en az 1 ülkenin mevcut olduğu görülmektedir. Ortalama değerlere bakıldığında, genel olarak OECD ülkelerinin 0,883 ile 1,060 arasında dünyanın geri kalanına kıyasla daha yüksek eşitlik seviyesine sahip olduğu görülmektedir.

İkinci olarak, 14 göstergenin tümü için, başka bir ifadeyle, Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi için kümeleme analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen dendogram (ağaç grafiği) şekildeki gibidir:

Şekil 1. Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi Dendogramı

Şekil 1'de yer alan dendrograma göre, 0-5 aralığında 13, 0-10 aralığında 4, 10-15 aralığında 3, 15-20 aralığında 2 ve son olarak, 30-35 aralığında 2 kümenin olduğu görülmektedir. Değerlendirmeler sonucunda, farklılıkları daha iyi yansıtacağı düşünüldüğünden küme sayısı 3 olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda oluşan kümeler aşağıda, Tablo 5'de gösterilmiştir:

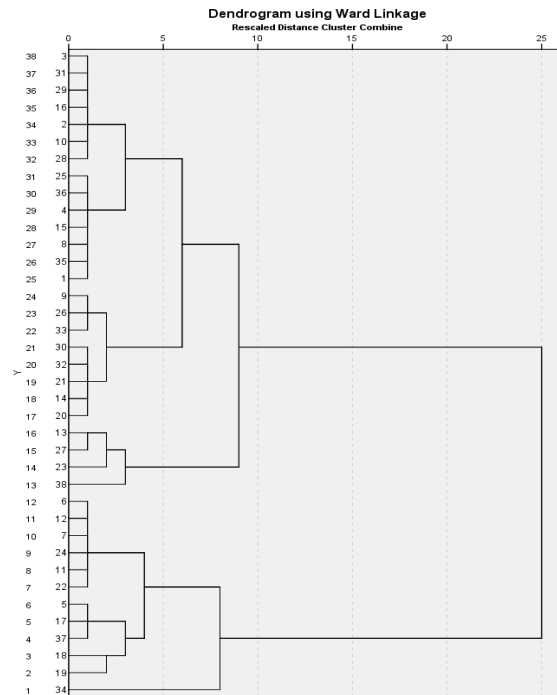
Tablo 5. Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi İçin Oluşan Kümeler

Küme 1	Belçika, İspanya, Fransa, Avusturya, Hollanda, Portekiz, İsviçre, Finlandiya, İsveç, Meksika, Kosta Rika, Yeni Zelanda, Norveç, İzlanda, Almanya, Litvanya, Avustralya, İngiltere, İrlanda
Küme 2	Japonya, Türkiye
Küme 3	ABD, Kolombiya, Estonya, Slovenya, Polonya, Letonya, Danimarka, Lüksemburg, İtalya, Yunanistan, Slovakya, Macaristan, Şili, Çek Cumhuriyeti, Kore

Kümeleme analizi sonuçları bir bir sıralama ilişkisi içermez. Ancak, ülkeler ve skorlara bakıldığında bir sıralama yapmak mümkün hale gelmektedir. Bu kapsamda endeks verileri değerlendirildiğinde, birinci kümede yer alan ülkelerin cinsiyetler arası uçurumu bakımından en düşük değerlere sahip ülkelerdir. Üçüncü küme, birinci kümeden sonra ikinci grubu oluşturmaktadır. İkinci küme ise cinsiyet uçurumunun en fazla olduğu ülkelerdir ve bu ülkeler Japonya ve Türkiye'dir. Norveç, İzlanda, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Hollanda, İsviçre gibi yüksek eşitlik ile tanımlanan, yüksek gelişmişliğe sahip ülkelerin aynı küme altında toplanması anlamlıdır. Estonya, Slovakya, Slovenya gibi Doğu Blok'u ülkelerinin çoğunun aynı kümede toplandığı görülmektedir. Japonya ve Türkiye'nin aynı kümede toplanması dikkat çekicidir. Japonya ve Türkiye gibi geleneksel toplumlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği oldukça yüksektir, aynı grupta toplanmaları anlamlıdır.

Ekonomik Katılım ve Fırsatlar Alt Endeksine İlişkin Bulgular

Ekonomik katılım ve fırsatlar alt endeksi için 5 göstergeye ait veriler analize katılmış, analiz sonucunda elde edilen dendrogram aşağıda gösterilmiştir:

Şekil 2. Ekonomik Katılım ve Fırsatlar Alt Endeksi Dendrogramı

Dendograma göre, ekonomik katılım ve fırsatlar alt endeksi için üye ülkeleri 5 küme altında toplamının uygun olacağına karar verilmiştir. Oluşan kümeler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

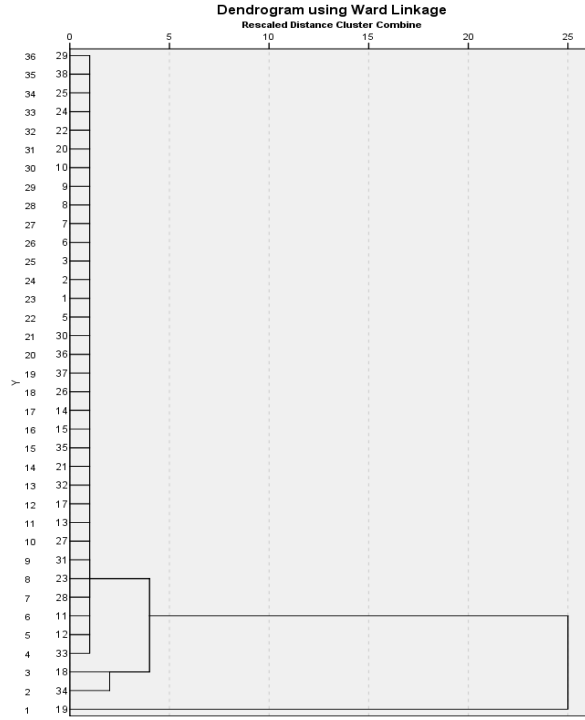
Tablo 6. Ekonomik Katılım ve Fırsatlar Alt Endeksi İçin Oluşan Kümeler

Küme 1	Belçika, İspanya, Slovakya, İsrail, Avusturya, Fransa, Portekiz, Yeni Zelanda, ABD, Kanada, İrlanda, Estonya, İngiltere, Avustralya
Küme 2	Finlandiya, Norveç, İsviçre, Slovenya, İsveç, Litvanya, İzlanda, Letonya,
Küme 3	Macaristan, Polonya, Meksika, Kolombiya
Küme 4	Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, Danimarka, Hollanda, Almanya, Lüksemburg, Şili, İtalya, Kosta Rika, Japonya, Kore
Küme 5	Türkiye

İkinci kümede yer alan en yüksek değerlere sahip, başka bir deyişle, ekonomik katılım ve fırsatlar bakımından cinsiyet uçurumunun en düşük olduğu ülkelerin Finlandiya, Norveç, İsveç gibi yüksek gelişmişlik seviyesini ve evrensel refah rejimini temsil ediyor olması dikkat çekici ve anlamlıdır. Bu ülkeler gelişmiş iş-aile yaşamını uzlaştırma politikaları, geniş kurumsal aile destek hizmet ve uygulamaları, kadınların eğitim seviyesinin yüksek olması gibi nedenlerle kadınların işgücüne katılımın en fazla olduğu ülkelerdir. Kadınlarla erkeklerin ekonomik katılım ve fırsatlar bakımın yüksek eşitliğe sahip olan sonraki küme birinci kümedir. ABD, Kanada, Avustralya gibi yüksek gelişmişlik ve yüksek liberal dinamiklere sahip ülkeler bu grupta toplanmıştır. Liberalizmin baskın olduğu ve yüksek gelişmişliğe sahip ülkelerde kadınların işgücüne katılımlarının yüksek olduğu bilinmektedir. Sonuçlar bu bakımdan anlamlıdır. İtalya, Almanya, Yunanistan gibi yüksek “ailecilik” ile karakterize olan ülkelerin aynı kümede toplandığı ve cinsiyet uçurumunun yüksekliği bakımında ikinci sırada olduğu görülmektedir. Türkiye’de “ailecilik” in yüksek olduğu geleneksel ülkelere biridir fakat ekonomik katılım ve fırsatlar bakımından cinsiyet uçurumunun bu ülkelere daha derin olması sebebiyle ayrı bir küme olarak gruplandırıldığı görülmektedir.

Eğitime Katılım Alt Endeksine İlişkin Bulgular

4 göstergeden oluşan eğitime katılım alt endeksinin dendogramı aşağıda, şekil 2’de gösterilmiştir:

Şekil 3. Eğitime Katılım Alt Endeksi Dendogramı

Şekil 3’de yer alan dendrograma göre gözlemlerin daha çok 3 grupta kümelendiği görülmektedir. Buna göre uygun çözümün 3 küme olacağı anlaşılmaktadır. Oluşan kümeler aşağıda Tablo 7’de gösterilmiştir:

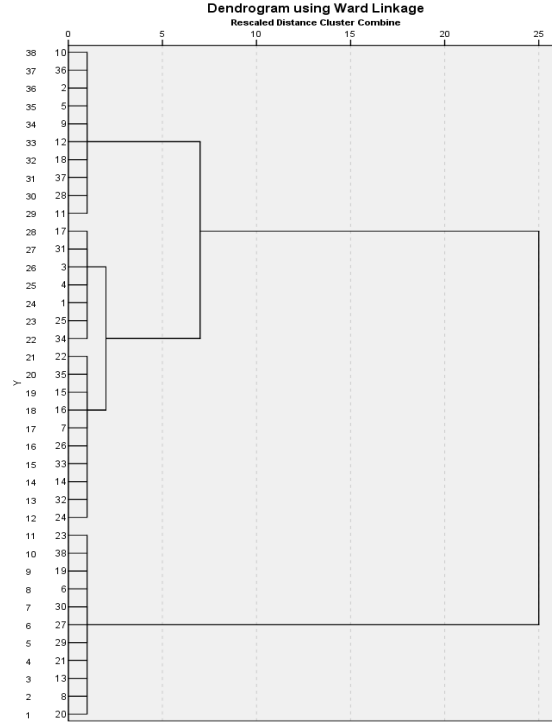
Tablo 7. Eğitime Katılım Alt Endeksi İçin Oluşan Kümeler

Küme 1	ABD, Avusturya, Kanada, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, Almanya, İtalya, İngiltere Belçika, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, İsviçre, İsveç, İspanya, İzlanda, Norveç, Portekiz, Finlandiya, Avustralya, Meksika, Yeni Zelanda, Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Estonya, İsrail, Slovenya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Litvanya, Letonya,
Küme 2	Japonya, Türkiye
Küme 3	Kore

Tablo 7 incelendiğinde, Japonya ve Türkiye’nin bir küme, Kore’nin bir küme ve diğer tüm ülkelerin bir küme altında toplandığı görülmektedir. Eğitime katılım alt endeksi için diğer alt endekslere kıyasla ülkeler arasındaki farklılıkların daha az olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle çoğu ülkenin aynı grupta toplanması anlamlıdır. Farklılık gösteren Türkiye ve Japonya eğitime katılımındaki cinsiyet uçurumunun en yüksek olduğu ikinci kümededir. Toplum yapısı ve eğitim parametreleri düşünüldüğünde birbirine oldukça benzerlik gösteren bu ülkelerin aynı kümede toplanmış olması anlamlıdır. Küme 3 ise cinsiyet uçurumunun en yüksek olduğu kümedir.

Sağlık ve Hayatta Kalma Alt Endeksine İlişkin Bulgular

Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi'nin iki göstergeden oluşan sağlık ve hayatta kalma alt endeksi için gerçekleştirilen kümeleme analizi sonucunda elde edilen dendrogram (ağaç grafiği) aşağıda gösterilmiştir:

Şekil 4. Sağlık ve Hayatta Kalma Alt Endeksi Dendrogramı

Şekil 4'de yer alan dendrograma göre, gözlemlerin daha çok 3 grupta kümelendiği görülmektedir. Buna göre farklılıkları daha iyi yansıtmak bakımından uygun çözümün 3 küme olacağı anlaşılmaktadır. Oluşan kümeler aşağıda Tablo 8'de gösterilmiştir:

Tablo 8. Sağlık ve Hayatta Kalma Alt Endeksi İçin Oluşan Kümeler

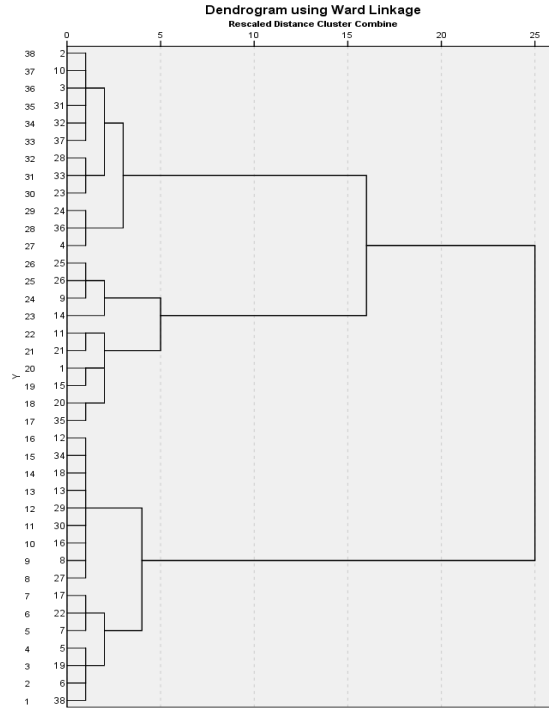
Küme 1	Fransa, ABD, Avusturya, Şili, Finlandiya, Yunanistan, Japonya, Kosta Rika, Portekiz, Almanya
Küme 2	İtalya, İspanya, Belçika, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Türkiye, Lüksemburg, İngiltere, İrlanda, İsrail, Danimarka, Norveç, İzlanda, İsveç, İsviçre, Hollanda
Küme 3	Meksika, Kolombiya, Kore, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Polonya, Slovakya, Litvanya, Macaristan, Estonya, Letonya

Sağlık ve hayatta kalma alt endeki analiz sonuçlarına göre cinsiyet uçurumunun en az olduğu ülkeler küme 3'te toplanmıştır. Slovenya, Slovakya, Litvanya, Estonya, Letonya gibi Doğu Bloku

ülkelerinin, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan gibi Batı Avrupa ve Meksika, Kolombiya gibi Latin Amerika ülkelerinin bu grupta yer aldığı görülmektedir. Cinsiyet uçurumunun en fazla olduğu ülkeler ise küme 2’de toplanmıştır.

Politik Güçlenme Alt Endeksine İlişkin Bulgular

Küresel Cinsiyet Uçurumu alt endeksi olan ve 3 göstergeden oluşan politik güçlenme alt endeksine ilişkin dendrogram grafiği aşağıdaki gibidir:

Şekil 5. Politik Güçlenme Alt Endeksi Dendrogramı

Şekil 5’de yer alan dendrograma göre uygun çözümün 4 küme olacağı anlaşılmaktadır. Oluşan kümeler aşağıda Tablo 9’da gösterilmiştir:

Tablo 9. Politik Güçlenme Alt Endeksi İçin Oluşan Kümeler

Küme 1	Avusturya, Fransa, Belçika, İspanya, İsveç, Kosta Rika, Portekiz, İsviçre, Meksika, Hollanda, ABD, Kanada
Küme 2	Yeni Zelanda, Norveç, Finlandiya, İzlanda, Almanya, Litvanya, Avustralya, İrlanda, Letonya, İngiltere
Küme 3	Yunanistan, Türkiye, Japonya, Macaristan, Slovakya, Slovenya, İsrail, Estonya, Polonya
Küme 4	İtalya, Lüksemburg, Danimarka, Şili, Kore, Çek Cumhuriyeti, Kolombiya

Politik güçlenme alt endeksi için oluşan kümelerden cinsiyet uçurumunun en az olduğu ülkeler küme 2 altında toplanmıştır. Türkiye, Yunanistan, Japonya, Macaristan, İsrail, Estonya, Polonya, Slovakya, Slovenya ise cinsiyet uçurumunun en fazla olduğu ülkeler olarak küme 3’de gruplanmıştır. Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ve cinsiyet dinamikleri düşünüldüğünde sonuçların anlamlı olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal yaşamın her alanına kadın ve erkek için eşit katılım fırsatlarına sahip olmak olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet farkını ölçen endekslerden biri olan Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi’ne OECD ülkeleri perspektifinden yaklaşmaktadır. Çalışma ile, 2021 yılı Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi Raporu verilerine göre OECD üyesi ülkelerin sınıflandırılması amaçlanmıştır. Bu sınıflandırma işlemi için hiyerarşik kümeleme yöntemlerinden Ward’s Tekniği kullanılmıştır. Analiz sonucunda, Ward’s yöntemi OECD ülkelerini 3 kümeye ayırmıştır. Alt endeksler dikkate alındığında ise, ekonomik katılım ve fırsatlar alt endeksi için 5 küme; eğitime katılım için 3 küme; sağlık ve hayatta kalma için 3 küme ve son olarak, politik güçlenme alt endeksi için 4 küme oluştuğu görülmektedir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi cinsiyet ilişkileri üzerinde belirleyicidir. Bu nedenle, ülkeler gelişmişlik-cinsiyet eşitliği ilişkisi içerisinde incelenmiş, oluşan kümeler bu perspektifte değerlendirilmiştir. Çalışmada OECD ülkelerinin seçilmesinin nedeni de bu somut ilişkidir. Analiz sonucunda oluşan kümelere bakıldığında, gelişmişlik ve eşitlik düzeyi yüksek ülkelerin (İzlanda, Norveç, İsveç, Finlandiya gibi) aynı kümede; daha düşük gelişmişliğe ve cinsiyet eşitliğine sahip olan ülkelerin (Yunanistan, Türkiye, İspanya, İtalya...) genellikle aynı kümelerde toplandığı görülmektedir. Gelişmişliğe ek olarak Doğu Bloku ülkeleri, Latin Amerika ülkeleri, Batı Avrupa ülkeleri, liberal-muhafazar-iskandinav refah rejimi gibi kategorizasyonlar açısından da sonuçların anlamlı olduğu görülmektedir. Özellikle 2010 yılının sonunda başlayan ve halen sorunlar yaşayan Yunanistan, İspanya, Türkiye ve İtalya gibi ekonomik açıdan ciddi sorunları olan ülkelerin ya da Japonya, Kore, Türkiye gibi geleneksel toplum yapısına sahip ülkelerin aynı gruplarda toplanması dikkat çekicidir. Bu kapsamda, çalışmada endeksin OECD üyesi ülkelerinde cinsiyet eşitsizliği açısından tutarlı sonuçları olduğu görülmüş, cinsiyet eşitsizliği için temel alınabileceği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Adaman, F.&Keyder, Ç. (2006). Türkiye’de Büyükşehirlerin Varoşlarında Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı 2002-2006.
- Altay, A. (2007). The Challenge for Global Women Poverty: Microfinance (or microcredit) as a Solution for Women Poverty in Turkey. Annual IUE-SUNY Cortland Conference in Economics.

- Berktaş, F. G. (1998). Cumhuriyet'in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Çakmak, Z., Uzgören, N. & Keçek, G. (2005). Kümeleme Analizi Teknikleri ile İllerin Kültürel Yapılarına Göre Sınıflandırılması ve Değişimlerinin İncelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12, 187-205.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açısından İncelenmesi, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, 44 (511), 12-27.
- Demirgöz Bal, M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış, KASHED, 1(1), 15–28.
- Gan, G., Ma, C. & Wu, J. (2007). Data Clustering Theory, Algorithms and Applications. Canada: SIAM Society for Industrial and Applied Mathematics Publishing.
- Han, J., Kamber, M. & Pei, J. (2011). Data Mining: Concepts and Techniques. Elsevier.
- Hausmann, R., D. Tyson, L. & Saadia, Z. (2009). Global Gender Report 2009. https://web.archive.org/web/20130405044225/http://www3.weforum.org/docs/WEFGenderGap_Report_2009.pdf adresinden alındı.
- Haynes, S. (2021). The Global Gender Gap Will Take an Extra 36 Years to Close After the COVID-19 Pandemic. <https://time.com/5951101/globalgender-gap-135-years/> adresinden alındı.
- Kalaycı, Ş. (2010). Faktör Analizi, Şeref Kalaycı içinde, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- KAYA, Ç. Nilay (2013). Türkiye' de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Eğitim. http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEPI/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf adresinden alındı.
- KSGM (2008), 2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı. Ankara: KSGM Yayınları.
- Lance, G. N.& Williams, W. T. (1967). Note on a New Information-statistic Classificatory Program. Computer Journal, 9, 373-380.
- Luttrell, C. ve Moser, C. (2004). Gender and Social Protection. *verseas Development Institute (ODI)*.
- OECD (2018). Bridging The Digital Gender Divide Include, Upskill, Innovate
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye' de Kadın ve Eğitim, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 33, 93 – 112.
- Özkan, Y. (2008). Veri Madenciliği Yöntemleri. İstanbul: Papatya Bilim Yayıncılık.
- Reeves, H. & Baden, S. (2000). Gender and Development: Concepts and Definitions. Bridge Development-Gender, 55.
- Sallan Gül, S., Alica, A. & Dinek, A. (2008). Yetişkin Kadın Eğitimi Sorunsalı: Sultanbeyli'nin Yoksul Kadınlarının Eğitim Azmi. *Amme İdaresi Dergisi*, 41(1), 73-94.
- Krishnamachari S. & Abdel-Mottaleb Mohamed (1998). Hierarchical Clustering Algorithm for Fast Image Retrieval, Proc. SPIE 3656, Storage and Retrieval for Image and Video Databases VII.
- Sharma, S. (1996). Applied Multivariate Techniques. New York: John Wiley and Sons Inc.
- UNDP (2002). Human Development Report 2002: Deepening Democracy in a Fragmented World. <http://www.hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2002> adresinden alındı.

UNESCO (2015). Üçüncü Bölgesel Karşılaştırmalı ve Açıklayıcı Çalışma (TERCE): İlişkili faktörler. OREALC/UNESCO Santiago & LLECE.

WEF (2021). Global Gender Gap Report 2021. Benchmarking Gender Gaps: Findings from the Global Gender Gap Index.